

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНИЯ
В ОБРАЗОВАНИЕТО

ГОДИШЕН ДОКЛАД

ЗА 2019 г.

Юни 2020

Обща информация

Фондация „Институтът за изследвания в образованието“ е юридическо лице с нестопанска цел в обществена полза. Фондацията е регистрирана в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел на 18.02.2019 г.

Мисията на Института за изследвания в образованието е да подпомага развитието на модерна образователна система в България чрез провеждане на приложни изследвания и прилагане на изследователски подходи за изграждане на аналитичен капацитет в училищното образование.

Дейността на Института за изследвания в образованието е посветена на осигуряването на независими и качествени изследвания за подпомагане на ефективното функциониране на българската образователна система и за подобряване на качеството на образованието, включително:

- Осъществяване на независими изследвания и оценки на състоянието на образованието в България
- Осигуряване на аналитична подкрепа за провеждането на основани на доказателствата политики в сферата на образованието
- Разработване и прилагане на аналитични модели за оценка на ефективността и ефикасността на образованието
- Подпомагане на разработването и прилагането на образователни програми и проекти, насочени към подобряване на качеството на образованието
- Събиране, организиране, обработка и разпространение на статистически данни за образованието в България
- Осигуряване на методологична и аналитична подкрепа за мониторинг и оценка на ефективността на различни програми и проекти в сферата на образованието

- Осигуряване на аналитична подкрепа за въвеждането на устойчиви иновативни модели и практики за подобряване на качеството на образованието
- Подпомагане на развитието на силно училищно лидерство чрез трансфер на ноу-хау и изграждане на капацитет за планиране, разработване на механизми за оценка на постижения и въздействия, събиране и анализ на данни, използване на индикатори за преценка на ефективността на конкретни училищни практики и идентифициране на възможности за подобрене
- Подпомагане на публичния дебат по образователни теми

Институтът за изследвания в образованието се управлява и представлява от изпълнителния директор Асенка Христова.

Управителният съвет на ИИО е в състав:

Павлина Петрова

Доц. Екатерина Тошева

Добромир Живков

Симеон Предов

Радосвета Дракева

Екипът на ИИО се състои от специалисти с разнообразна експертиза в областта на образованието.

Асенка Христова (изпълнителен директор)

д-р Светла Петрова

доц. д-р Екатерина Тошева

Радосвета Дракева

Стоян Баев

Ели Стойкова

Асен Димитров

доц. д-р Ева Папазова

Дейности през 2019 г.

Първата година от дейността на Института за изследвания в образованието беше насочена към (1) създаване на експертен капацитет, (2) структуриране на дългосрочни изследователски програми, (3) стартиране на редовната аналитична дейност на института.

Изследователски програми

През 2019 г. бяха стартирани първите 2 структурирани изследователски програми на ИИО.

1. Ефективност и ефикасност на образованието

Програмата е насочена към :

- ✓ Оценката на степента, в която се постигат желаните от обществото образователни резултати
- ✓ Оценката на ефикасността на използване на ресурсите в образованието

Дейностите по програмата обхващат:

- ✓ Изготвяне на инструменти за оценка на образователната ефективност;
- ✓ Провеждане на тематични изследвания и анализи;

- ✓ Оценки на ефективността на образователни програми и проекти;
- ✓ Изготвяне на насоки към политиките;
- ✓ Създаване и поддържане на база данни за училищното образование в България.

2. Програма „Качество на училищния живот“

Изследователската програма **„Качество на училищния живот“** е част от цялостната дейност на ИИО, насочена към създаване на надежден инструментариум за оценка на качеството на училищното образование в България.

Качеството на училищния живот се определя като един от основните стълбове на ефективността на училищното образование, наред с подходите към преподаването и ученето и академичните постижения. То се припознава като ключова предпоставка за:

- (1) формирането на мотивация за учене;
- (2) възприемането на социалнозначимо поведение;
- (3) формирането на модели на автономно поведение и самоуправление в учебна среда;
- (4) изграждането на ползотворни взаимоотношения със съучениците и учителите;
- (5) създаването на чувство за принадлежност към определена общност;
- (6) създаването на идентичност и позитивни нагласи към успеха;
- (7) поемането на отговорност и способност за вземане на самостоятелни решения;
- (8) развитието на емпатия и уважение към многообразието (на мнения, гледни точки, култури и т.н.);
- (9) ограничаване на девиантното поведение, свързано с различни прояви на тормоз и насилие

Измерването на качеството на училищния живот по разработваната от ИОО методология предлага възможност за разширяване на концепцията за качество на образованието с допълнителни социални индикатори, групирани в следните области:

(1) **Удовлетвореност** - тази област се отнася до социалния опит на учениците и усещането за цялостното им благосъстояние в училище. Компонентът влияе върху задържането в училище, включването в извънкласни дейности, отсъствията, отпадането от училище.

(2) **Идентичност** - тази специфична област се изследва самоосъзнаването на учениците и способността им да се свързват с другите в училище.

(3) **Статус** – тази област се отнася до самооценката на учениците и чувството им за значимост в училището.

(4) **Взаимоотношения**– тази област се отнася до атмосферата в класната стая, до качеството на възприятията на учениците при взаимодействието им с учителите, възможностите за участие и себеизразяване в час, нивото на кохезия в класната стая.

(5) **Възможност** – тази специфична област се отнася до нагласите към успеха и до степента, в която учениците смятат, че работата в училище е от значение за бъдещия им живот и създават възможности за кариера.

(6) **Ангажираност** – изследва се ангажираността на учениците с работата им в клас;

(7) **Сигурност** – изследват се възприятията на учениците за емоционална и физическа сигурност в училище и за безопасност на училищната среда

(8) **Постижения** - тази област се отнася до чувството на учениците за постижения, свързани с тяхната работа в училище.

Програмата е насочена към всички училища, за които развитието на позитивна училищна култура и създаването на сигурна, подкрепяща и приобщаваща среда е важна част от цялостния образователен процес. Методологията за оценка на качеството на училищния живот е базирана на утвърдени психометрични и изследователски инструменти, допълнени и адаптирани спрямо българския

контекст. Тя подлежи на допълнително адаптиране спрямо индивидуалните нужди на отделното училище и може да се използва за:

- ✓ диагностика на това доколко свързани са учениците с училището и идентифициране на проблеми;
- ✓ оценка на влиянието на определени интервенции/решения върху взаимодействието и участието в образователния процес, задържането в училище/приобщаването, трайната ангажираност към ученето и образователните резултати;
- ✓ мониторинг на напредъка на училището или на отделни класове;
- ✓ индивидуална оценка на учениците;
- ✓ оценка на ефектите от развитието и прилагането на иновативни програми и др.

Анализи

През 2019 г. бяха изготвени и публикувани следните аналитични доклади:

1. Проблеми на предучилищното и училищното образование в България и възможности за ограничаване на тяхното негативно въздействие.

В анализа се разглеждат някои обществено значими и актуални проблеми на предучилищното и училищното образование в България. Изложението на проблематиката е структурирано в няколко теми, акцентиращи върху някои важни проблеми на образователната система:

- ✓ Ролята на образованието за формирането на човешки капитал;
- ✓ Образователните неравенства в България;
- ✓ Качество на училищното образование;
- ✓ Преждевременното напускане на училище;
- ✓ Обхващане и задържане на децата и младите хора в образователната система;
- ✓ Специален акцент се поставя на темата за адекватността на средното професионално образование на нуждите на пазара на труда.

2. Качество и равенство в училищното образование: поглед през резултатите от PISA 2018

Анализ на резултатите от програмата на ОИСП за международно оценяване на учениците – PISA 2018. Прави се обзор на методологията на PISA 2018 и подробен анализ на резултатите на българските ученици. Резултатите се разглеждат и през призмата на равния достъп до качествено образование. Анализът беше публикуван едновременно с обявяването на резултатите на PISA 2018 от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и широко отразен от медиите.

3. Високата цена на ниските образователни постижения

В анализа се разглеждат икономическите ползи при реализирането на четири сценария за подобряване на образователните резултати.

4. Как се променя четенето в дигиталния свят и какво показват данните на PISA 2018 за четивната грамотност на българските ученици?

В анализа се прави преглед на концепцията на PISA 2018 за дигиталното четене и четивната грамотност на учениците, както и на дефиницията за четивната грамотност. Подробно се анализират резултатите на българските ученици по четене в PISA 2018. Прави се профил на учениците с най-ниски и най-високи резултати по четене. Анализира се влиянието на социалната и семейната среда върху образователните постижения на учениците по четене.

5. Мотивация и нагласи за четене на младите хора в България

Този анализ има за цел да опише профила на българския 15 – 16-годишен читател, като акцентира върху неговите нагласи и отношение към четенето. Той се основава на данните на PISA 2018, събрани посредством контекстуални въпросници, използвани в изследването наред с теста по четене. Анализира се отношението и навиците на учениците за четене, като се отчита спецификата на различни аспекти на четенето, включително разнообразието от материали за четене; времето, което учениците отделят за четене за удоволствие; използването

на разнообразни стратегии за четене и т.н. Разглеждат се връзките между (а) средния резултат на учениците по четене и вътрешната мотивация за четене, (б) средния резултат на учениците по четене и времето, което те прекарват в четене за удоволствие, (г) средния резултат на учениците по четене и личното отношение към четенето, (д) средния резултат на учениците по четене и броя на книгите в дома на ученика. Анализират се различните стратегии за разбиране и осмисляне на информация, прилагани от българските ученици добавената стойност на тези стратегии към четивната грамотност на учениците.

Анализът беше изготвен в края на 2019 г. и публикуван през януари 2020. Впоследствие анализът беше използван от Министерството на образоването и науката за аргументиране на Национална програма "Осигуряване на съвременна образователна среда" за 2020/2021.

6. Влияние на политиките за прием на учениците в училище върху ефективността на обучението и равния достъп до качествено образование

С анализа се прави преглед на проблема за равния достъп до качествено образование в контекста на българската образователна система. Използвани са данни от Програмата за международно оценяване на учениците – PISA, събрани през 2015 г. Основният акцент е поставен върху начина, по който ранната селекция на учениците и разпределянето им в училища според техните академични постижения се отразява върху качеството на образование в отделните училища. Анализира се влиянието на социално-икономическия профил на учениците върху качеството на образованието.

7. Динамика на основни показатели за висшето образование в България и страните от Европейския съюз

В това изследване се разглежда динамиката на основни показатели за висшето образование общо за ЕС и поотделно за страните членки. Анализирани са основните различия в равнищата и динамиката на участието във висшето

образование, дела на лицата с висше образование и на показатели за финансиране на висшето образование. Държавите от ЕС са класифицирани в хомогенни групи чрез клъстерен анализ на база на стойностите на четири избрани показателя.

Всички анализи са публикувани на интернет страницата на ИИО и препубликувани от медии. Много образователни организации публикуваха пълните текстове на докладите или препратки към тях на своите интернет страници. Един от докладите е публикуван на Електронната платформа за учене на възрастни в Европа на Европейската комисия.

Финансова информация

За десетте месеца след регистрацията на ИИО през февруари 2019 г. не са генерирани приходи и разходи за дейността. Дейността на института през този период беше осъществена изцяло чрез доброволен труд от експертите от екипа.